

VIDURA NEETHI - UDYOGA PARVAM CHAPTER 38

iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
viduravākyē aṣṭatrimśō'dhyāyaḥ 1

vidura uvācha 1

ūrdhvaṃ prāṇā hyutkrāmanti yūnaḥ sthavira āyati 1
pratyutthānābhivādābhyāṃ punastānpatipadyatē 1 1

pīṭhaṃ dattvā sādhavē'bhyāgatāya
ānīyāpaḥ parinirṇija pādau 1
sukhaṃ pṛṣṭvā prativēdyātma samsthaṃ
tatō dadyādannamavēkṣya dhīraḥ 2

yasyōdakaṃ madhuparkaṃ cha gāṃ cha
na mantravitpratigrhṇāti gēhē 1
lōbhādbhayādarthakārpaṇyatō vā
tasyānartham jīvitamāhurāryāḥ 3

chikitsakaḥ śakya kartāvakīrṇī
stēnaḥ krūrō madyapō bhrūṇahā cha 1
sēnājīvī śrutivikrāyakaś cha
bhṛśam priyō'pyatithirṇōdakārhaḥ 4

avikrēyaṃ lavaṇam pakvamannaṃ dadhi
kṣīraṃ madhu tailam ghṛtaṃ cha 1
tilā māṃsaṃ mūlaphalāni śākaṃ
raktaṃ vāsaḥ sarvagandhā guḍaś cha 5

arōṣaṇō yaḥ samalōṣṭa kāñchanaḥ
prahīṇa śōkō gatasandhi vighrahaḥ 1
nindā praśamsōparataḥ priyāpriyē
charannudāsīnavadēṣa bhikṣukaḥ 6

nīvāra mūlēṅguda śākavṛttiḥ
susamyatātmāgnikāryēṣvachōdyaḥ 1
vanē vasannatithiṣvapramattō

dhurandharaḥ puṇyakṛdēṣa tāpasah 7

apakṛtvā buddhimatō dūrasthō'smīti nāśvasēt
dīrghau buddhimatō bāhū yābhyāṃ hiṃsati hiṃsitaḥ 8

na viśvasēdaviśvastē viśvastē nātiviśvasēt
viśvāsādbhayamutpannaṃ mūlānyapi nikṛntati 9

anīrṣyurguptadāraḥ syātsaṃvibhāgī priyaṃvadaḥ
ślakṣṇō madhuravākstrīṇāṃ na chāsāṃ vaśagō bhavēt 10

pūjanīyā mahābhāgāḥ puṇyāścha gṛhadīptayaḥ
striyaḥ śriyō gṛhasyōktāstasmādrakṣyā viśēṣataḥ 11

piturantaḥpuraṃ dadyānmāturdadyānmahānasam
gōṣu chātmasamaṃ dadyātsvayamēva kṛṣiṃ vrajēt
bhṛtyairvaṇijyāchāraṃ cha putraiḥ sēvēta brāhmaṇān 12

adbhyō'gnirbrahmataḥ kṣatramaśmanō lōhamutthitam
tēṣāṃ sarvatraḡaṃ tējaḥ svāsu yōniṣu śāmyati 13

nityaṃ santaḥ kulē jātāḥ pāvakōpama tējasaḥ
kṣamāvantō nirākārāḥ kāṣṭhē'gniriva śēratē 14

yasya mantraṃ na jānanti bāhyāśchābhyanantarāś cha yē
sa rājā sarvataśchakṣuśchiramaiśvaryaśnutē 15

kariṣyanna prabhāṣēta kṛtānyēva cha darśayēt
dharmakāmārtha kāryāṇi tathā mantrō na bhidyatē 16

giripṛṣṭhamupāruhya prāsādaṃ vā rahōgataḥ
araṇyē niḥśalākē vā tatra mantrō vidhīyatē 17

nāsuhr̥tparamaṃ mantraṃ bhāratārhati vēditum
apaṇḍitō vāpi suhr̥tapaṇḍitō vāpyanātmavān
amātyē hyarthalipsā cha mantrarakṣaṇamēva cha 18

kṛtāni sarvakāryāṇi yasya vā pārṣadā viduḥ
gūḍhamantrasya nṛpatēstasya siddhirasaṃśayam 19

apraśastāni karmāṇi yō mōhādanutiṣṭhati
sa tēṣāṃ viparibhramṣē bhraśyatē jīvitādapi 20

karmaṇāṃ tu praśastānāmanuṣṭhānaṃ sukhāvaham
tēṣāmēvānanuṣṭhānaṃ paśchāttāpakaraṃ mahat 21

sthānavṛddha kṣayajñasya ṣāḍguṇya viditātmanah □
anavajñāta śīlasya svādhīnā pṛthivī nṛpa □ 22□

amōghakrōdhaharṣasya svayaṃ kṛtyānvavēkṣiṇah □
ātmapratyaya kōśasya vasudhēyaṃ vasundharā □ 23□

nāmamātrēṇa tuṣyēta Chatrēṇa cha mahīpatiḥ □
bhṛtyēbhyō visṛjēdarthānnaikaḥ sarvaharō bhavēt □ 24□

brāhmaṇō brāhmaṇaṃ vēda bhartā vēda striyaṃ tathā □
amātyaṃ nṛpatirvēda rājā rājānamēva cha □ 25□

na śatruraṅkamāpannō mōktavyō vadhyatāṃ gataḥ □
ahatāddhi bhayaṃ tasmājjāyatē nachirādiva □ 26□

daivatēṣu cha yatnēna rājasu brāhmaṇēṣu cha □
niyantavyaḥ sadā krōdhō vṛddhabālāturēṣu cha □ 27□

nirarthaṃ kalahaṃ prājñō varjayēnmūḍha sēvitam □
kīrtiṃ cha labhatē lōkē na chānarthēna yujyatē □ 28□

prasādō niṣphalō yasya krōdhaśchāpi nirarthakaḥ □
na taṃ bhartāramichChanti ṣaṇḍhaṃ patimiva striyaḥ □ 29□

na buddhirdhanalābhāya na jāḍyamasamṛddhayē □
lōkaparyāya vṛttāntaṃ prājñō jānāti nētarah □ 30□

vidyā śīlavayōvṛddhānbuddhivṛddhāṃścha bhārata □
dhanābhijana vṛddhāṃścha nityaṃ mūḍhō'vamanyatē □ 31□

anārya vṛttamaprājñamasūyakamadhārmikam □
anarthāḥ kṣipramāyānti vāgduṣṭaṃ krōdhanam tathā □ 32□

avisamvādanaṃ dānaṃ samayasyāvyatikramaḥ □
āvartayanti bhūtāni samyakpraṇihitā cha vāk □ 33□

avisamvādakō dakṣaḥ kṛtajñō matimānṛjuḥ □
api saṅkṣiṇa kōśō'pi labhatē parivāraṇam □ 34□

dhṛtiḥ śamō damaḥ śaucham kāruṇyam vāganiṣṭhurā □
mitrāṇām chānabhidrōhaḥ sataitāḥ samidhaḥ śriyaḥ □ 35□

asamvibhāgī duṣṭātmā kṛtaghnō nirapatrapaḥ □
tādṛṇnarādhamō lōkē varjanīyō narādhipa □ 36□

na sa rātrau sukhaṃ śētē sa sarpa iva vēśmani □
yaḥ kōpayati nirdōṣaṃ sa dōṣō'bhyantaraṃ janam □ 37□

yēṣu duṣṭēṣu dōṣaḥ syādyōgakṣēmasya bhārata □
sadā prasādanaṃ tēṣāṃ dēvatānāmivācharēt □ 38□

yē'rthāḥ strīṣu samāsaktāḥ prathamōtpatitēṣu cha □
yē chānārya samāsaktāḥ sarvē tē saṃśayaṃ gatāḥ □ 39□

yatra strī yatra kitavō yatra bālō'nuśāsti cha □
majjanti tē'vasā dēśā nadyāmaśmaplavā iva □ 40□

prayōjanēṣu yē saktā na viśēṣēṣu bhārata □
tānaḥ paṇḍitānmanyē viśēṣā hi prasaṅginaḥ □ 41□

yaṃ praśaṃsanti kitavā yaṃ praśaṃsanti chāraṇāḥ □
yaṃ praśaṃsanti bandhakyō na sa jīvati mānavaḥ □ 42□

hitvā tānparamēṣvāsānpāṇḍavānamitaujasāḥ □
āhitaṃ bhārataiśvaryaṃ tvayā duryōdhanē mahat □ 43□

taṃ drakṣyasi paribhraṣṭaṃ tasmāttvaṃ nachirādiva □
aiśvaryamadasammūḍhaṃ baliṃ lōkatrayādiva □ 44□

□ iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
viduravākyē aṣṭatrimśō'dhyāyaḥ □ 38□